

KONYA'DA SÜRDÜRÜLEN ŞİVLİLİK GELENEĞİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİ KÜLTÜR AKTARIMI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

ASSESSMENT OF ŞİVLİLİK TRADITION WHICH IS SUSTAINED IN KONYA, IN TERMS OF CULTURAL TRANSMISSION IN SOCIAL STUDIES LESSON

Nesrin ARSLAN
MEB

İncilipınar İlkokulu

kivancihangir@gmail.com

ORCID: 0009-0007-8524-9065

Ali MEYDAN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

mevdan@nevsehir.edu.tr

ORCID: 0000-0002-1278-096X

Geliş Tarihi:

29.03.2023

Kabul Tarihi:

25.05.2023

Yayın Tarihi:

30.06.2023

Anahtar Kelimeler

Şivlilik geleneği,
Sosyal bilgiler dersi,
Kültür aktarımı

Keywords

Şivlilik tradition,
Social studies lesson,
Cultural transmission

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, Konya'da sürdürülen Şivlilik geleneğinin sosyal bilgiler dersi kültür aktarımı açısından değerlendirilmesidir. Nitel araştırma modellerinden olan olgubilim yaklaşımı kullanılarak, Şivlilik geleneğine bizzat tanık olmuş toplam 20 gönüllü kişi (6 yaşlı birey, 6 sosyal bilgiler öğretmeni, 8 ilk ve ortaokul öğrencisi) ile yarı yapılandırılmış görüşme formları aracılığıyla görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler esnasında, önceden izin alınarak ses kayıtları tutulmuş, veriler betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre, görüşme yapılan tüm katılımcılar, Şivlilik geleneğinin sosyal bilgiler ders programında da yer alan; yardımlaşma, saygı, sevgi ve dayanışma gibi değerlerin kazanılmasında etkili bir araç olduğu görüşünü aktarmışlardır. Buna ek olarak, Şivliliğin sosyalleşme için anahtar bir role sahip olan kültür aktarımında önemli bir araç olabileceği görüşü ön plana çıkmıştır. Sonuç olarak, Şivlilik geleneğinin hem değerler eğitimi hem de kültürel mirasın diğer nesillere iletilmesi konusunda sosyal bilgiler dersine önemli katkılar sağlayabileceği belirlenmiştir.

ABSTRACT

The purpose of this research was to evaluate the tradition of Şivlilik in Konya in terms of cultural transfer of social studies lesson. Using the phenomenology approach, which is one of the qualitative research models, interviews were conducted through semi-structured interview forms with a total of 20 volunteers (6 elderly individuals, 6 social studies teachers, 8 primary and secondary school students) who participated the tradition of Şivlilik. During the interviews, sound recordings were kept with prior permission, and the obtained data were analyzed using descriptive analysis method. According to the research findings, all the interviewed participants expressed that the Şivlilik tradition is an effective tool in gaining values such as cooperation, respect, love and solidarity which are also take part in the social studies curriculum. In addition, the view has also come to the forefront that Şivlilik can be an important tool in cultural transmission, which has a key role for socialization. As a result, it was determined that the Şivlilik tradition can make significant contributions to the social studies lesson in terms of both values education and the transmission of cultural heritage to other generations.

DOI: <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1273008>

Atıf/Cite as: Arslan, N., & Meydan, A. (2023). Konya'da sürdürülen şivlilik geleneğinin sosyal bilgiler dersi kültür aktarımı açısından değerlendirilmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 13(2), 1125-1140.

Giriş

Sosyal Bilgiler Dersi kişiyi ve kişilerin bir araya gelerek oluşturduğu toplumları anlamaya çalışan ve bunun yanında insana toplumsal kişilik kazandırmayı hedefleyen bir derstir. Sosyal Bilgiler Dersi ile toplumsal bir miras olan ve insanlar arasındaki ilişkilerden ortaya çıkıp varlığını sürdüren kültür arasında çok yakın bir münasebet vardır. Merryfield ve Subedi (2001) Sosyal Bilgilerde, “kültürleme” yoluyla vatandaşlık becerilerinin geliştirildiğini belirtmişlerdir. Bu gerekçeyle yürütülen küresel eğitim, gençleri içinde yaşadıkları toplum, ülke ve dünya ile etkin iletişim kurabilmeleri yönünde donatmaktadır.

Sosyal Bilgiler Dersi ile öğrencilere kazandırılması planlanan amaçlar incelendiğinde amaçların birçoğunun kültürel öğelerle ilişkili olduğu ve amaçlara erişebilmek için derslerde kültürel öğelerin kullanılmasının gerekli olduğu görülmektedir (Deveci, 2009). İnsan hayatı boyunca inanç, sosyal ilişki ve değerleri öğrenerek toplumsal bir varlığa dönüşür. Değerler insana ancak kültür yolu ile kazandırılabilir. Kültür ise değerler ve normlar ile anlam kazanan bir kavramdır. Türk kültürü, çok köklü bir kültürel birikimin eseridir. Şivlilik geleneği, bu kültürel birikimlerden yalnızca bir tanesidir. Şivlilik, dini motiflerin ağırlıkta olduğu önemli kültür aktarım öğelerindedir.

Konya şehrinde özüne bağlı kalınarak hala uygulanmaya devam eden birçok gelenek bulunmaktadır. Aşure, Hıdırellez, Nevruz, Şivlilik ve Fener Alayı bu geleneklerden bazılarıdır.

Fener Alayı ve Şivlilik aslında birbirinin tamamlayıcısı rolündedir. Bu iki gelenek birbiri ile art arda günlerde gerçekleştirilirler. Her ikisi için de özenli hazırlıklar yapılır. Parlar (2016)’ın aktarımına göre, derleme sözlüğünde Şivlilik sözcüğü Hazreti Muhammed’in anne rahmine düştüğü varsayılan günde çocuklara dağıtılan çerez olarak bildirilmektedir. Hicri Takvime göre üç aylar olarak nitelendirilen Recep, Şaban ve Ramazan ayları Konya şehrinde İlk Namaz, Orta Namaz ve Büyük Namaz olarak bilinir. İlk namaza yani Recep ayına bir aydan fazla bir süre kala Konya’da çocukları, gençleri ve yetişkinleri bir heyecan ve telaş sarar. Akşam yemeklerinden sonra çok uzaklardan trampet sesleri duyulmaya başlar. Naci Fikret Baştaç çocukların senenin bu zamanını adeta bir takvimleri varmış gibi hiç kaçırmaşılarına fazlaca şaşırıldığını bizlere nakletmiştir. Çocuğu genci yaşlısı herkes Fener Alayı ve Şivliliğe hazırlanmaktadır (Baştaç, 1936).

Şivlilik geleneği sadece Konya’ya mahsustur. Konya dışında bu geleneğin olmayışı bu geleneğin bir topluma ait olduğu fikrini destekler niteliktedir. Şivlilik geleneğinin ortaya çıkışı ile ilgili değişik görüşler vardır. Bu görüşlerden birine göre Şivliliğin ortaya çıkışı Samarra’da doğduğu bilinen fakat net olarak doğum tarihi bilinmeyen hicri 334/946 senesinde 87 yaşında vefat ettiği bildirilen Ebu Bekr Şibli ile ilişkilendirilir. Ebu Bekr Şibli mevki, şan ve şöhretten sonra tasavvuf yolunu seçmiş büyük sufilerden biridir. Sufiliği seçtikten sonra Dulef b. Cahder ismiyle anılmıştır (Okudan, 2007). Anlatılan hikâyeye göre Ebu Bekr Şibli bir gece rüyasında Hazreti Muhammed’in ana rahmine Recep ayının ilk perşembe gecesi düştüğünü görür. Sabah uyandığında bu kutlu haberi herkese iletme ister. Koşarak bütün kapıları tek tek çalar. İçeriden gelen- Kim o sesini -Şibli, Şibli diye yanıtlar. Kapıyı açan hane sahibine gördüğü güzel rüyayı anlatır. Bu mutlu haberi alan hane sahipleri ise Şibli’ye çeşitli hediyeler verir. İşte Şivlilik kelimesinin Şibli’ye verilen hediye anlamındaki Şiblilik sözcüğünden geldiği zamanla söyleme farklılıkları ile Şivlilik halini aldığı düşünülmektedir. Şivliliğin ortaya çıkışı ile ilgili bir başka rivayete göre ise Konyalı bir şair olan İsmail Detseli’nin bizlere naklettiği şeklidir (Detseli, 2014). Anlatılan kıssaya göre, 1071 yılından önce Konya’ya göçer olarak gelen büyüklerimiz henüz yerleşik düzene geçmemişken İlk Namaz denilen günde yani Recep ayında bir hadise yaşanmıştır. Çadırda yaşamını sürdüren bilge analarımızdan birinin eşi kendisinden yağlı ekmek yapmasını istemiştir. O zamanlarda göçer olan topluluklar taşıma kolaylığı yönünden genellikle yufka ekmek yaparlarmış. Bilge ana ise İlk Namaz denilen günde çadırın önüne büyük bir ateş yakıp o dönemlerde adına sade yağ denilen aslında hayvanlardan elde edilen yağı dığan tavası denilen leğenin biraz küçüğü şeklindeki tavaya bolca koymuş. Ve küçük hamur parçalarını eliyle yassılaştırarak kızgın yağın içine atmış. Etrafı çok güzel bir koku sarmış. Kokuyu alan herkes çadırından çıkarak bilge ananın çadırına yönelmiş. Hamurlar tavada pişerken şiv şiv civir civir diye ses çıkarıyormuş. Çadıra yönelen kalabalığı gören çadırın gelini heyecana kapılıp hamurlarını tavada unutmuş. Sonra hamurları görünce -Ana pişti, pişti ana diye seslenmiş. Recep ayının ilk perşembe günü dağıtılan bu yağda kızarmış hamura pişi denmesinin nedeni budur. Pişilerin pişerken çıkardığı şiv şiv civir civir sesinden dolayı da bahsi geçen gün Şivlilik olarak anılmıştır.

Günümüzde de Şivlilik günü Konya sokaklarında çocuklar ellerinde torbaları ile kapı kapı dolaşırlar. Dolaşırken Şivlilik diye bağırırlar ve bazen de çeşitli maniler söylerler. Çocuklara kapıyı açan ev sahipleri ise muhakkak onlara hediyeler verir. Daha önceleri çocuklara kuru üzüm, kırık leblebi, meyve kuruları (Konya’da kak olarak isimlendirilir), gofret verilirken günümüzde çoğunlukla marketlerden alınan hazır ve paketli ürünler verilmektedir (Sarı, 2010).

Şivlilik yani Regaip Kandili günü Konya’da mahalle komşularına ve akrabalara dağıtılmak üzere çeşitli ikramlıklar hazırlanır. Bu ikramların en önemlisi pişidir. Pişinin dışında tahinli ve haşhaşlı kömbe denilen bir çeşit ekmek de hazırlanır. Eğer bu ikramlardan herhangi biri hazırlanamamış ise komşulara ekmek ve helva (tahin helvası) dağıtılır (Işık, Kılıçarslan, Güldemir, Derin, Barı, 2017). Buna ek olarak, Hatunsaray mahallesinde ise Fener Alayı gecesinin sabahında çocuklar ellerine iki adet plastik kap alarak kapı kapı dolaşmaya başlarlar. Çocuklar gittikleri her evden yağ (tereyağı) veya yumurta isterler. Topladıkları yumurtaların büyük bir bölümünü eve götürürler. Bazı çocuklar ise kimi zaman yumurtalar ile şakalaşır birbirlerine yumurta atar veya yumurtaları arabaların egsozlarına yerleştirirler. Hatunsaraylı hanımlar Şivlilik günü pişi denilen mayalı hamurun bol yağda kızartılması ile hazırlanan ekmeği hazırlarlar. Mahalledeki komşularına dağıtırlar. Akşam ezanından sonra camiden çıkanların yemesi için muhakkak camiye de pişi gönderirler. Cami çıkışı cemaat ikram olarak gelen pişileri yer ve dua ederler (TRT Derin Kökler/Şivlilik Belgeseli, 2005; Kısaca Film Atölyesi/Şivlilik Belgeseli, 2017).

Şivlilikle ilgili olarak Seçim ve Şen (2018)’in yapmış oldukları çalışmada katılımcılar, “O gün Konya da her çocuk eline poşetini alıp Şivlilik toplamaya çıkar ve Şivlilik toplanırken çeşitli maniler de söylerler” demişlerdir. Bu manilerden birkaçı ise şöyledir:

“Şivlili şivlili şişirmiş Erkenden ablam pişirmiş Kokuyu duyan çocuklar Pişileri tavadan aşırımış Haydiiii Şivlilikkkkkk”

“Şivli şivli şişirmiş, Erken kalkan pişirmiş, İki çörek bir börek, bize namazlık gerek. Şivlilik...”

“Şivli şivli şişirdi, erken kalkan pişirdi. İki çörek, bi börek bize şivlilik gerek.”

“Şivli şivli şişirmiş, Erken kalkan/olan pişirmiş İki çörek bir börek, bize namazlık gerek.”

“Şivli şivli şişirmiş Ergen oğlan pişirmiş İki çörek bir börek bize şivlilik gerek. Şivliliiiiik...”

Günümüzde de Konya şehrinde coşkuyla kutlanan Şivlilik geleneğinin yazılı olmayan kültürel mirasımızı aktarmada önemli araçlardan birisi olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bununla birlikte, geçmişte ve şehirleşme ile teknolojik gelişmelerin akıl almaz bir hızla ilerlediği günümüzde gerçekleştirilen Şivlilik geleneğinin kültürel değişimi çok iyi yansıtacağı da açıktır. Bu bağlamda, Şivlilik geleneğinin sosyal bilgiler dersi için de önemli bir araç olduğu yorumu yapılabilir. Sosyal bilgiler dersi öğretim programının özel amaçlarından özellikle ikisi yetişmekte olan neslin kültür aktarımı yoluyla eğitilmesinin önemini ortaya koymaktadır. Öğretim programındaki bu iki özel amacın birisi öğrencilerin “Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri” ikincisi ise “Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri”dir (Millî Eğitim Bakanlığı-[MEB], 2018). Buradan hareketle, formal yollarla kültür aktarımının amaçlandığı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın informal olarak kültürel mirası ve birçok değeri aktardığı düşünülen Şivlilik geleneği ile ilişkisini derinlemesine inceleme ihtiyacı duyulmuştur.

Literatürde, Konya’da sürdürülen Şivlilik geleneğinin tarihini ve kültürel aktarıma olan yansımalarını inceleyen çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Ancak, kültür aktarımına formal olarak programlarında yer veren birkaç dersten (Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih, Türkçe) birisi olan sosyal bilgiler dersi ile yazılı olmayan kültürel mirasın aktarılmasında önemli bir rolü olan Şivlilik geleneği arasındaki ilişkiyi konunun farklı boyutlarından inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma kapsamında, bu ilişkinin derinlemesine incelenmesi ve değerlendirilmesi yoluyla ipucu niteliğinde önemli bulguların elde edilmesi ve geleceğe yönelik planlamalarda bu bulguların kullanılabilmesi öngörülmektedir. Bu bağlamda, araştırmanın amacı, Şivlilik geleneğine tanık olmuş yaşlı bireyler, sosyal bilgiler öğretmenleri ile ilk ve ortaokul öğrencilerinin görüşleri çerçevesinde, bu önemli geleneği sosyal bilgiler dersi kültür aktarımı açısından değerlendirmek ve elde edilen sonuçlardan

hareketle formal kültür aktarımı ve informal kültür aktarımı ilişkisine yönelik çıkarımlarda bulunmaktadır. Bu amaç doğrultusunda yanıt aranan sorular şunlardır:

1. Yaşlı bireyler Şivlilik geleneğini nasıl açıklamaktadır?
2. Yaşlı bireylere göre Şivlilik günü yapılması vazgeçilmez olan gelenekler nelerdir?
3. Yaşlı bireylere göre Şivlilik geleneği geçmişten günümüze ne gibi değişikliklere uğramıştır?
4. Yaşlı bireylere göre Şivlilik geleneğinin topluma ve yetişmekte olan nesle faydası nedir?
5. Öğretmenlere göre, Sosyal Bilgiler Dersi öğretim programındaki değerlerin kazandırılmasında hangi kültür aktarımı araçlarından yararlanılmaktadır?
6. Öğretmenlerin kültür aktarımı araçlarından olan Şivlilik ile ilgili düşünceleri nelerdir?
7. Öğretmenlere göre, Şivlilik Sosyal Bilgiler Dersi öğretim programında yer alan değerlerden hangisine veya hangilerine olumlu katkı sağlamaktadır?
8. Öğrencilerde Şivlilik geleneği hangi duyguları uyandırmaktadır?
9. Öğrencilere göre Şivlilik geleneğinin eğitici yanı nedir?
10. Öğrencilere göre Şivlilik geleneği devam ettirilmeli mi, ettirilmeliyse neden?

Yöntem

Araştırma Deseni

Araştırmada yaşlı bireyler, sosyal bilgiler öğretmenleri ile ilk ve ortaokul öğrencilerinin görüşleri doğrultusunda araştırılan olgu (Şivlilik) hakkında betimleme yoluyla katılımcıların algı ve deneyimlerini anlamak hedeflendiği için nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Nitel olarak tasarlanan araştırmalarda amaç, araştırma nesnesine bütüncül ve derinlemesine bakmak, karmaşıklık içinde konuyu incelemek, olgunun olduğu, ortaya çıktığı, oluşmasına fırsat verildiği durumları ve ilişkileri anlamaya çalışmaktır (Özdemir, 2010). Özellikle sosyal bilimler içerisinde yaygın olarak kullanılan nitel araştırma, sosyal olguları, insan davranışlarını ve bu davranışların kökeninde yatan nedenlerin ne olduğunu derinlemesine araştıran ve bunları anlamayı hedefleyen bir araştırma desenidir.

Nitel verilerin elde edileceği bu araştırma olgubilim (fenomenoloji/ phenomenology) deseninde tasarlanmıştır. Bu desende, farkında olunan fakat ayrıntılı bir anlayışa sahip olunmayan olgulara odaklanılmaktadır. Olgular, dünyamızda gerçekleşen olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar olabilmektedir. Bireye tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam manası ile anlayamadığımız olgular için olgubilim uygun bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, 70). Bu araştırmada yaşlı bireylerin, sosyal bilgiler öğretmenlerinin ile ilk ve ortaokul öğrencilerinin araştırılan olgunun (Şivlilik) farkında oldukları ancak detaylı bir anlayışa sahip olup olmadıkları incelendiğinden olgubilsel yaklaşım gerçekleştirilmiştir.

Katılımcılar

Nitel araştırmanın amacı istatistiksel anlamda evrene genelleme yapmak olmadığı için, bu araştırma deseninde 'olasılık' temelli olmayan 'amaçlı' örneklem belirleme eğilimi yaygındır (Merriam, 2018, 76; Yıldırım ve Şimşek, 2016, 118). Çünkü katılımcıların belirlenmesinde, evreni temsil etmeden çok araştırmanın konusuyla olan yakın ilişkilerine odaklanılmaktadır. Olgubilim deseni kullanılan bu araştırmaya dâhil edilecek araştırma grubunun belirlenmesi için amaçlı örneklem yöntemlerinden maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. Öncelikle araştırma için Milli Eğitim Bakanlığı ve Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Etik Kurulundan gerekli izinler alınmıştır. Katılımcılar, Şivlilik geleneğine birçok kez tanık olmuş ve Şivliliği farklı boyutlarda deneyimlemiş bireylerden oluşmaktadır. Buna göre, Konya şehir merkezinde ikamet eden 65 yaş üstü 6 (Altı) yaşlı birey (YK), Konya İl Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı ilkökuller ve ortaokullarda görevli 6 (Altı) Sosyal Bilgiler Dersi Öğretmeni (SBÖK) ve yine ilkökuller 4. sınıf ve ortaokul 5., 6. ve 7. sınıflarda öğrenim gören 8 (Sekiz) öğrenci (ÖK) ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. 3 erkek yaşlı birey emekli esnaf, 3 kadın yaşlı birey ise ev hanımıdır. En düşük yaşlı birey 65, en yüksek yaşlı birey ise 71 yaşındadır. 3 erkek, 3 kadın sosyal bilgiler öğretmeninin yaş aralığı 33-47'dir. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinden 4 tanesi Konya doğumludur. Konya doğumlu olmayan

öğretmenlerin 10 yılın üzerinde Konya şehrinde mesleki deneyime sahip oldukları belirlenmiştir. Katılımcı öğrenciler toplam 8 kişidir. 4 erkek, 4 kız öğrencinin yaş aralığı 10-13'tür.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak görüşme yöntemi kullanılmıştır. Görüşmeler sırasında kullanılan form yarı yapılandırılmış soruları içermektedir. Bu sorular esnek yapıdadır. Her katılımcıdan özel bilgiler elde edilmektedir. Görüşme konudan sapma olmaksızın açıklığa kavuşturulmayı bekleyen sorunlara odaklanmıştır (Merriam, 2018, 87). Bu araştırmanın soruları belirlenirken literatür taranmış ve araştırmacının önceki deneyimlerinden yararlanılmıştır. Böylece derinlemesine bilgi edilebilecek temalar ortaya konmaya çalışılmıştır.

Araştırmacının Rolü

Araştırmacı Konya şehir merkezinde doğmuş, ilk, orta ve lise eğitimini yine Konya şehir merkezinde tamamlamıştır. Sınıf öğretmeni olarak 14 yıllık tecrübesi bulunan araştırmacının ilk görev yeri Konya'dır. Araştırmacının Şivlilik geleneğini defalarca deneyimlemiş olması ve bu konuda gözlemlendiği olaylar bu konunun seçilmesinde anahtar rol oynamıştır. Araştırmacı, konuyla ilgili detaylı ve yeterli oranda bilgi toplamış ve inceleme yapmıştır. Literatür taraması araştırma desenine ışık tutmuş ve uygun yöntem seçilmeye çalışılmıştır. Araştırmacı görüşmeler sırasında katılımcıların etkilenmemesi için dikkatli davranmış, veri analizi ve yorumlama aşamasında yanlı davranmaktan özenle kaçınmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırma sürecinde elde edilen verilerin geçerliği, bulguların tutarlı ve kararlı olması, görüşmelerin samimi ve içten bir ortamda geçmesi, katılımcıların samimi yanıtlar vermeleri, araştırma verilerinin teorik kısımına uyumlu olması bulguların kayıt altına alınması yoluyla sağlanmıştır (Türnüklü, 2000; Yıldırım ve Şimşek, 2016). Güvenirlik ise, tüm katılımcılara aynı ifadelerle soru sorma, iki farklı kişinin aynı paragrafı benzer şekilde kodlaması, yazıya aktarım sırasında bir sorunla karşılaşmaması, verilerin saklanması, verilerin araştırma problem ve alt problemlerinin gerektirdiği şekilde detaylı ve amaca uygun bir biçimde toplanması ve sonuçların elde edilen verilerle açık bir şekilde ilişkilendirilmesi yoluyla sağlanmıştır (Türnüklü, 2000; Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Verilerin Analizi

Elde edilen nitel verilerin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analizde sık sık doğrudan alıntılama yoluyla bireylerin görüşlerine yer verilmiş böylece kişilerin düşünceleri dikkat çekici bir şekilde ifade edilmeye çalışılmıştır. Betimsel analiz yoluyla, bulguları düzenlenmiş bir şekilde okuyucuya aktarmak hedeflenmiş ve bulgular aktarılırken neden-sonuç ilişkileri üzerinde durulmuştur.

Bulgular

Bulgular bölümünde öncelikle yaşlı bireylerle yapılan görüşme sonuçları sunulmuştur. Görüşmelerde 'Yaşlı bireyler Şivlilik geleneğini nasıl açıklamaktadır?' sorusuna yanıtlar aranmıştır. Yaşlı bireylerle yapılan görüşmeler sonucu ortaya çıkan temalar Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Yaşlı bireylerin Şivliliğe ilişkin açıklamaları

Yaşlı bireyler Şivlilik geleneğini nasıl açıklamaktadır?	f
İfadeler	
İlk Namaz İle Başlayan Bir Gelenek	4
Dini Bir Etkinlik	3
Sosyalleşme	2
Atalardan Kalan Bir Gelenek	1
Eş Dostun Ağırlandığı Bir Gelenek	1
Çocukların Bayramı Şeklindeki Bir Gelenek	1

Yaşlı katılımcıların Şivlilik geleneğine ilişkin görüşleri incelendiğinde altı tema üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Katılımcılar Şivlilik geleneğini ilk namaz ile başlayan bir gelenek, dini bir etkinlik, sosyalleşme,

atalardan kalan bir gelenek, eş dostun ağırlandığı bir gelenek ve çocuk bayramı şeklinde bir gelenek olarak tanımlamaktadırlar. Tablo 1’le bağlantılı olarak bazı katılımcı ifadeleri aşağıda sunulmuştur.

“Şivlilik İslami bir gelenektir. Konya merkeze geldiğimden beri bu geleneği görüyorum. İlk namaza kalkınca başlıyor. 3 ayların başlangıcı olduğu için ilk namaz deniliyor. Akşamında çocuklar fener alayı yapıyorlar.” (YK5)

“Şivlilik çocukları sevindiren bir sosyalleşme etkinliğidir. İlk namazın gelmesiyle hayatımızda bir coşma, komşularla muhabbet, sohbet etmek demektir aslında.” (YK2)

“Şivlilik hısım akraba, eş dostu ağırlamak hoş tutmaktır. Çoluk çocuğun bayramı gibi bir şey. Çetnevir alınır. Akşamına kandiller yakılır. Sabahına kapılara çocuklar gelir. Bol bol yiyecek verilir. Onlar hoşnut oldu mu biz zevk alırız.” (YK4)

Yaşlı bireylere sorulan ikinci soru ‘Şivlilik günü yapılması vazgeçilmez olan gelenekler nelerdir?’ şeklindedir. Bu araştırma sorusuna ilişkin verilerin kodlanması sonucu elde edilen temalar Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: Yaşlı bireylere göre Şivlilik günü vazgeçilmez olan gelenekler

Yaşlı bireylere göre Şivlilik günü yapılması vazgeçilmez olan gelenekler nelerdir?	
İfadeler	f
Çocuklara Şivlilik Dağıtmak	4
Çocuklar İçin Alışveriş Yapmak	3
Pişi (hamur işi) Yapmak	3
Çocuklarla İlgilenmek	2
El Öpmek	2
Kimsesizlere Ziyaret	2
Pişi (hamur işi) Dağıtmak	2
Küslerin Barışması	1
Fener Alayı	1
Şivlilik Toplama	1
Kuran Okumak	1
Oruç Tutmak	1
İbadet Etmek	1
Toplu İbadet	1
Kadınların Ellerini Kınalaması	1

Yaşlı bireylerin Şivlilik günü vazgeçilmez olarak saydığı davranışlarda en fazla çocuklara Şivlilik dağıtmak öne çıkmaktadır. Bunu çocuklar için alışveriş yapmak, pişi yapmak, çocuklar ile ilgilenmek, el öpmek, kimsesizleri ziyaret etmek, pişi dağıtmak takip etmektedir. Örnek ifadeler aşağıda sunulmuştur:

“Şivlilikte hamur işi mutlaka yapılır. Üç aylar geliyor, mübarek günler geliyor diye kendimizi hazırlıyoruz. Çocuklara dağıtmak için alışveriş yaparız ve bir şeyler alırız. Öteberi, çikolata falan... Herkes gönlünden ne koparsa onu alır. Bunları hazır edip çocuklara dağıtırız.” (YK1)

“Eskiden iğde, kayısı kurusu ve mısır patlağı dağıtırdı şimdi çikolata, gofret ve şeker çeşitleri veriliyor. Unumuzu eleyip pişi yapardık. Sabah her yer mis gibikokar. Beklerdik komşular pişi versin diye. Her zaman pişi yaparız ama o günkü daha lezzetli olur” (YK4)

“İbadetler yapılır üç ayların girdiği gün kadınlar ellerini kınalar. Herkes Şivliliğini bir şeye doldurur. Müstakil evlerde yola çıkılır. Küçüklerle kucaklaşırlar. Büyüklerin eli öpülür. Kaynaşırlar. Büyükler o gün oruç da tutar. Çocuklar gündüzünde Şivlilik toplar. Kuranımızı alır okuruz. Gençlerle çocuklarla kaynaşırız.” (YK6)

Yaşlı bireylere yöneltilen üçüncü soru ‘Şivlilik geleneği geçmişten günümüze ne gibi değişikliklere uğramıştır?’ sorusudur. Sonuçlar Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3: Yaşlı bireylere göre geçmişten günümüze Şivlilik geleneğinde gözlenen değişiklikler

Yaşlı bireylere göre Şivlilik geleneği geçmişten günümüze ne gibi değişikliklere uğramıştır?	
İfadeler	f
Çocuklar İle İletişimin Zayıflaması	4
Çocuklara Verilen Yiyeceklerin Değişmesi	2
Sosyalleşmenin Azalması	1
Samimiyet ve İçtenliğini Kaybetmesi	1
Herhangi Bir Değişiklik Yok	1

Şivlilik geleneğinde geçmişten günümüze gözlenen temel değişiklikler, ekinliğe katılan bireyler arasındaki iletişimin zayıflaması, etkinlik süresince çocuklara verilen yiyecek ikramlarının farklılaşması, sosyalleşme süreçlerindeki azalma ve eskiden görülen samimiyet ve içtenliğin artık gözlenmemesi olarak sayılabilir.

“Çocuklarla iletişim gitgide kopuyor. Eskiden çocuklarla şenlenirdik. Şimdi çocukları da görmüyorsun. Bina görevlisi arkadaşına veriyorsun aldıklarını. O da kapının önünde dağıtıyor. Herkes çocuklar girip çıkmasın, zile durmadan basmasın diye böyle yapıyorlar. Tabi ki rahatsız olan da oluyor. İstemeyen de var.” (YK2)

“Eskisi gibi iletişim yok. Aşağıdan alıp gidince iletişim kopuyor. Şivliliği görevli dağıttınca, market gibi ordan alıp gidiyorlar. Ama kapıya geldiklerinde seni görüyor. Selamlaşıyorsun. Çocukları seviyorsun. Hepsini elinde bir torba taşıyor. Hepsinin torbasına ayrı ayrı koyuyorsun. Onları mutlu görmek bizi de mutlu ediyor.” (YK4)

Yaşlı bireyler, ‘Şivlilik geleneğinin topluma ve yetişmekte olan nesle faydası nedir?’ sorusuna, kültürümüzü ve geçmişimizi hatırlatmak, yardımlaşmayı öğrenmek, saygıyı öğrenmek, sosyalleşmeyi arttırmak, dini değerlerin aktarılması, sevgiyi öğrenmeleri ve komşuluğu öğrenmeleri gibi yanıtla vermişlerdir. Verilerin kodlanması sonucu elde edilen temalar Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4: Şivlilik geleneğinin topluma ve yetişmekte olan genç nesle faydaları

Şivlilik Geleneğinin Topluma ve Yetişmekte Olan Nesle Faydası Nedir?	
İfadeler	f
Kültürümüzü ve geçmişimizi hatırlatması	3
Yardımlaşmayı Öğrenmeleri	2
Saygıyı Öğrenmeleri	1
Sosyalleşmeyi arttırması	1
Dini değerlerin aktarılması noktasında etkili olması	1
Sevgiyi Öğrenmeleri	1
Komşuluğu Öğrenmeleri	1

Tablo 4’e göre, yaşlı bireylerin görüşlerinden doğrudan aktarılan bazı ifadeler aşağıda sunulmuştur:

“Birbirleriyle yardımlaşıyorlar. Bizim bu çocukları iyi yetiştirmemiz gerekiyor. Biz onlara öğretirsek onlar da kendi gelecek nesillerine aktaracaklar. Ama biz bu gelenekten onları soğutursak, kapımıza kabul etmezsek, belki de bu gelenek yok olup, unutulup gidecek. Çocuklar mahallede kimin yaşadığını, komşuluğu da öğreniyor. El ele tutup kardeşiyle sokak sokak geziyor. İnsanlarla sosyalleşiyorlar.” (YK4)

“Atalarımızdan gelen bu geleneği unutmamak, hatta daha da genişletmek lazım. Çocuklar saygı ve sevgi öğreniyorlar. Üç ayların gelişiyi Şivliliği bağdaştıran çocuklar aslında üç ayların başlangıç dönemini de öğrenmiş oluyorlar. Bugünü ipe çekiyorlar. Bayramı bekler gibi Şivliliği bekliyorlar.” (YK3)

“Şivlilik paylaşmaktır. Bir kaynaşmaktır. Büyüklerle küçüklerle buluşup bayram havasında bir gün geçirmektir. Aslında ilk namazla bir ibadet yaşıyor. Bunları da bir sonraki nesle aktarıyoruz aslında. Çocuklar o günün kandil olduğunu, ibadetle geçireceğini biliyorlar.” (YK6)

Bulgular bölümünde ikinci olarak sosyal bilgiler öğretmenleriyle yapılan görüşme sonuçları aktarılmıştır. Yöneltilen ‘Sosyal Bilgiler Dersi öğretim programındaki değerlerin kazandırılmasında hangi kültür aktarımı araçlarından yararlanılmaktadır?’ sorusuna verilen yanıtlar Tablo 5’te özetlenmiştir.

Tablo 5: Sosyal Bilgiler Dersinde Hangi Kültür Aktarım Araçlarının Kullanıldığına Ait Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri

Sosyal Bilgiler Dersi öğretim programındaki değerlerin kazandırılmasında hangi kültür aktarımı araçlarından yararlanılmaktadır?	
İfadeler	f
Gelenek Görenekler	4
Bayramlar	2
Ders Kitabı	2
Yöresel Etkinlikler	1
Kültürel Geziler	1
Ders İçi Çeşitli Etkinlikler	1
Müze Gezileri	1
Söyleşi	1
Röportaj	1

Katılımcı öğretmenler yöneltilen soruya, gelenek görenekler, bayramlar, ders kitabı, yöresel etkinlikler, kültürel geziler, ders içi çeşitli etkinlikler, müze gezileri, söyleşi ve röportajlar şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Katılımcıların ifadelerinden birkaçı aşağıdaki gibidir:

“Hem bölgemize ait hem de farklı yörelere ait kültürel öğeler, değerler ders programımız içerisinde tanıtılmaktadır. Anlatımlar gerek videolar gerekse resimlerle desteklenmekte böylece öğrencilerimiz unutmaya yüz tuttukları veya hiç tanıma imkânı bulamadıkları kültürel değerlerimizi kazanma fırsatı edinmektedirler. Zaman zaman kullanılan drama etkinlikleri sayesinde gelenek ve göreneklerimizin bizlerde bıraktığı kültürel hazzı da tatma imkanı bulmaktadır.” (SBÖK4)

“Her yöreye ait farklı geleneksel etkinlik ve yerel aktarımlar bulunmaktadır. Bu aktarım ve değerlerimizin yaşatılması için Sosyal Bilgiler dersi çok büyük önem arz etmektedir. Özellikle Kültürel mirasımızla ilgili konularda öğrenciler bu konuların cevaplarını daha çok bulabilmektedir.” (SBÖK6)

Öğretmenlere sorulan ikinci görüşme sorusu, ‘Kültür aktarımı araçlarından olan Şivlilik ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?’ sorusudur. Bu soruya ilişkin temalar Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6: Şivlilik Hakkında Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri

Öğretmenlerin kültür aktarımı araçlarından olan Şivlilik ile ilgili düşünceleri nelerdir?	
İfadeler	f
Konya İline Özgü Önemli Bir Etkinlik	4
Sosyalleşmeyi Arttıran Bir Etkinlik	2
Yardımlaşmayı Arttıran Bir Etkinlik	2
Dini Bir Etkinlik	2

Katılımcılar Şivlilik etkinliğini; Konya iline özgü bir etkinlik, sosyalleşme ile yardımlaşmayı arttıran bir etkinlik ve dini bir etkinlik olarak tanımlamaktadırlar. Katılımcıların ifadelerinden birkaçı aşağıdaki gibidir:

“Yardımlaşmayı ve kişiler arası sosyalleşmeyi arttıran minik yüreklerin üç aylarımızı sevinçle karşılamasıdır, gece heyecandan uyuyamamasıdır, küçük şekerlerle mutlu olmasıdır Şivlilik. Arkadaşlığın, kaynaşmanın ve paylaşmanın yaşandığı en güzel örnektir.” (SBÖK1)

“Şivlilik ülkemizde sadece Konya’da üç ayların başlangıcında çocukların katıldığı bir gelenektir. Sadece Konya’da yapılan bir etkinlik de denebilir. Bunun içerisinde,

çocukların sevindirilmesi, birlik ve beraberlik ve paylaşma duygularının yaşatılması açısından önemlidir. Kültürümüzün kuşaktan kuşağa aktarılması açısından önemlidir. Bu açıdan geçmişimizle kurulan bir bağ gibidir. Mutlaka yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması, unutulmaması gereken bir gelenektir. Bence bu konuda en büyük sorumluluk yerel yönetimlere düşmektedir.” (SBÖK2)

Öğretmenlere Şivlilikle ilgili olarak yöneltilen üçüncü soru, ‘Şivlilik Sosyal Bilgiler Dersi öğretim programında yer alan değerlerden hangisine veya hangilerine olumlu katkı sağlamaktadır?’ sorusudur (Tablo 7).

Tablo 7: Şivlilik Etkinliğinin Sosyal Bilgiler Programındaki Hangi Değerlere Katkı Yaptığına Dair Öğretmen Görüşü

Öğretmenlere göre, Şivlilik Sosyal Bilgiler Dersi öğretim programında yer alan değerlerden hangisine veya hangilerine olumlu katkı sağlamaktadır?	
İfadeler	f
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmaya Katkı	4
Saygı ve Sevgiye Katkı	2
Gelenek ve Göreneklerimize Katkı	1
Birlik ve Beraberliğe Katkı	1
Duyarlılık	1

Yanıtlar, sosyal yardımlaşma ve dayanışmaya, saygı ve sevgiye, gelenek ve göreneklere, birlik ve beraberliğe katkı ve duyarlılığa katkı olarak ortaya çıkmıştır. Katılımcıların ifadelerinden birkaçı aşağıdaki gibidir:

“6.sınıfın 1. Ünitesinde yer sosyal yardımlaşma ve dayanışma değerinde hem geçmişten günümüze sürdürülmesi hem de kültürümüzün unsurlarından olan din unsurunun içinde yer alması bu konunun öğretilmesinde somut örnek olarak kullanılması sağlanabilir.” (SBÖK5)

“Şivlilik Sosyal Bilgiler ders programında yer alan değerlerden paylaşma, yardımlaşma, dayanışma değerlerine katkı sağlamaktadır.” (SBÖK3)

“Birlik beraberlik ruhunun oluşmasında, milli ve manevî değerlerin benimsenmesi ve korumasında önemli bir yere sahip olduğunu düşünüyorum.” (SBÖK4)

Araştırmanın üçüncü katılımcı grubunu Şivlilik geleneğini deneyimlemiş öğrenciler oluşturmuştur. ‘Şivlilik geleneği sizde hangi duyguları uyandırmaktadır?’ sorusuna yönelik bulgular Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8: Öğrencilerde Şivlilik Geleneğinin Hangi Duyguları Uyandırdığına İlişkin Görüşleri

Şivlilik sende hangi duyguları uyandırır?	
İfadeler	f
Sevinç, Heyecan ve Mutluluk Duygularını	6
Paylaşma Duygusunu	2
Merak Duygusunu	1

Tablo 8’e göre, öğrenciler sevinç, heyecan ve mutluluk duyguları ile paylaşma duygusunu ve merak duygusunu ön plana çıkarmışlardır. Öğrenci katılımcıların ifadeleri aşağıdaki gibidir:

“Şivlilik bende güzel bir duygu uyandırır. Hem şeker toplayarak hem de insanların kandilini kutlayarak mutlu oluruz.” (ÖK5)

“Mutluluk, sevinç ve heyecan gibi duygular uyandırıyor.” (ÖK8)

“Şivlilik etkinliği bende mutluluk, heyecan ve sevinç duygularını uyandırıyor.” (ÖK1)

Katılımcı öğrencilerimize ikinci olarak, ‘Sizce Şivlilik geleneğinin eğitici yanı nedir?’ sorusu yöneltilmiştir. Bulgular Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9: Öğrencilerde Şivliliğin Eğitici Yanının Ne Olduğuna İlişkin Görüşleri

Sence Şivliliğin eğitici yanı nedir?	
İfadeler	f
Kaynaşma ve Sosyalleşme	3
Paylaşma	2
Saygı	1
Yardıms severlik	1
İletişimi Arttırma	1

Öğrenci görüşlerinde; kaynaşma ve sosyalleşme, paylaşma, saygı, yardıms severlik ve iletişimi arttırma özelliklerinin öne çıktığı belirlenmiştir. Katılımcıların ifadeleri aşağıdaki gibidir:

“Bence Şivlilik geleneği hem insanlarla kaynaşma açısından hem de tüm insanların kändilini kutlayarak sosyalleşme açısından güzel bir etkinliktir.” (ÖK5)

“Şivlilik eğitici yönüyle paylaşmayı öğretiyor.” (ÖK7)

“Şivlilikte büyüklerimizle iletişim halinde oluruz.” (ÖK8)

Şivlilik geleneğinin devamlılığının önemine ilişkin öğrenci algılarını merak ettiğimiz ve öğrencilere ‘Şivlilik geleneği devam ettirilmeli mi, ettirilmeliyse neden?’ şeklinde yönelttiğimiz soruya, Şivlilik etkinliğinin devam etmesi yönünde görüş bildirilmiştir. Bu soruya ilişkin görüşler Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10: Öğrencilerin Şivliliğin Devamına İlişkin Görüşleri

Sence bu gelenek sürdürülmeye devam edilmeli mi? Evet ise nedenini açıklar mısın?	
İfadeler	f
Evet, Gelecek Nesiller de Bu Duyguyu Yaşamalı	2
Saygıyı Öğretiyor	2
Evet, İnsanlara Paylaşmayı Öğretiyor	1
Evet, Eğitici Yönü Var	1

Tablo 10’da yer alan görüşler gelecek nesillerin de bu duyguyu yaşaması, saygıyı öğretiyor olması, paylaşma duygusunu öğretmesi ve eğitici yanı olduğu şeklindedir. Katılımcıların ifadeleri aşağıda verilmiştir:

“Bence bu Konya kültürü hep yaşamalı. Senede bir gün olduğundan çocuklar dört gözle bugünü bekliyor.” (ÖK4)

“Evet. Çünkü bu geleneğin çocuklar için eğitici yanı vardır. Eğer biz bu geleneği sürdürürsek tüm gelecek çocuklarımızın da bunu yaşamasını isterim ve güzel değerler bırakırız’.” (ÖK5)

“Evet devam etmeli. Bizden sonraki çocuklar belki paylaşmayı bilmiyorlarsa Şivlilik çocuklara paylaşmayı öğretiyor.” (ÖK7)

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada, Şivlilik geleneğine tanık olmuş yaşlı bireyler, sosyal bilgiler öğretmenleri ve ilk/ortaokul öğrencilerinin görüşleri çerçevesinde, bu geleneği sosyal bilgiler dersi kültür aktarımı açısından değerlendirmek ve elde edilen sonuçlardan hareketle formal kültür aktarımı ve informal kültür aktarımı ilişkisine yönelik çıkarımlarda bulunmak amaçlanmıştır. Araştırma sürecinde yaşlı bireylerle, sosyal bilgiler öğretmenleriyle ve öğrencilerle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiş ve Şivlilikle ilgili olarak belirlenen sorulara yönelik yanıtlar aranmıştır.

Sosyal Bilgiler Ders Programı (MEB, 2018) incelendiğinde, Türkiye Yeterlikler çerçevesi ile uyumlu olarak kazandırılması planlanan temel becerilerden ikisi de çevre okuryazarlığı ve sosyal katılım becerisidir. Yaşlı katılımcılara göre, etkinliğe katılan çocukların çevre mahalleleri tanımaları ve bu etkinliğin sürekli sosyal etkileşim içermesi, etkinliğin Sosyal Bilgiler Dersi kazanımlarına olan olumlu etkisini açıklamaktadır.

Tarih boyunca sürdürülen her tür geleneksel etkinlikte olduğu gibi Şivlilikte de önemli bir hazırlık evresi bulunmaktadır. Bu hazırlıklar tüm şehre yayılmakta, herkes yaklaşmakta olan etkinliğin heyecanını yaşamaktadır. Yaşlı bireylerin Şivlilik günü yapılması vazgeçilmez olan gelenekler ile ilgili cevapları incelendiğinde etkinliğin, ekonomik, sosyolojik ve dini etkileri göze çarpmaktadır. Her geleneksel etkinlikte olduğu gibi birçok gizil ve informal öğrenmenin aslında okullarda formal olarak öğretilmeye çalışılan birçok kazanım ve değerle eşleştiği düşünülmektedir. Öğrencilerin geçmişlerini öğrenmeleri, kendi kültürlerini ve diğer kültürleri tanımaları; geçmişleri ile gelenek, görenek ve adetleriyle onur duymaları oldukça önemlidir (Ulusoy, 2009). Geleneksel ritüellerin ve etkinliklerin kültürel miras olarak korunması ve nesilden nesile aktarılması planlanan davranış kalıplarını öğretmede çok önemli bir araç olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Deveci (2009) yaptığı çalışmasında araştırma bulgularımızı destekler nitelikte sonuçlara ulaşmıştır. Şivlilik etkinliğinin Sosyal Bilgiler Ders Programı (MEB, 2018)'nda yer alan aile birliğine önem verme, dayanışma, saygı ve sevgi gibi değerlerin kazandırılmasına yardımcı olduğu yorumu yapılabilir. Bu noktada, Sosyal Bilgiler dersinin kültür aktarım aracı olarak bu tür geleneklerden yararlanmasının bireyin sosyalleşmesi yoluyla çevreye uyumunu sağlama, düşünme becerilerini, sevgiyi, saygıyı ve hoşgörüyü kazandırma adına işlevsel olduğu vurgulanmalıdır (Deveci, 2009).

Yaşlı katılımcılar, sürekli bir değişim geçiren toplumsal dinamiklerin bu tür geleneklerin de farklılaşmasına yol açtığı konusunda hemfikirler. Yaşanılan ortamdaki kentsel dönüşümler, teknolojinin iletişimde akıl almaz yenilikler yapması, genç nüfusun yaşlı nüfus kadar geleneklere bağlı olmaması ve çeşitli bağların (aile, akraba, komşuluk) giderek zayıflıyor olması elde edilen sonuçları çok da şaşırtıcı kılmamaktadır. Gay (2014)'e göre, kültür sürekli değişen dinamiklere sahiptir ve etkileşim içerisinde ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla kültürün bir parçası olan geleneklerin bazı öğelerinde de zamanla değişim ve yok olma görülebilmektedir. Bu noktada, formal eğitim kurumlarına ve yerel yönetimlere çok iş düşmektedir. Berkay (1990)'ın da vurguladığı gibi, çağımızdaki sosyal değişim ve gelişim ile eğitim ilişkisi daha da karmaşıklaşmaktadır. Bir taraftan toplumsal ve kültürel kimlikleri koruma, diğer taraftan yeni teknoloji ve değerleri geniş kitlelere anlatma sorumluluğu bir aradadır. Kültür aktarımı açısından Şivliliği önemli bir araç olarak kullandığı ve bu gelenekten beslendiği düşünülen Sosyal Bilgiler dersinin de, çağın gerçeklerinden kopmadan Şivlilik geleneğinin unutulmaması ve yozlaşma derecesinde değişikliklere uğramaması adına sorumluluk üstlenmesi gerekmektedir.

Kalafat (2006), ulus devletlerin devamlılığını sağlamak için iç kültürel sentezlere önem vermesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bizim gibi çok kültürlü toplumlarda aile ve yakın çevreden öğrenilen kültürel öğelerin yanında diğer alt kültürlerin de öğrenilerek bir senteze ulaşılması oldukça önemlidir. Yaşlı bireyler tarafından vurgulanan temalara (kültürü ve geçmişi hatırlatma, yardımlaşmayı öğrenme, saygıyı öğrenme, sosyalleşmeyi arttırma ve dini değerlerin aktarılması, sevgiyi öğrenme, komşuluğu öğrenme) dikkat edilecek olursa kültürün devamlılığı için önemli hedefler koyan Sosyal Bilgiler dersine yardımcı olan Şivlilik geleneğinin bu tür değerleri daha eğlenceli ve daha ucuz yollarla yeni nesle aktarabildiği söylenebilir. Böylece toplumsal bütünleşme ve toplumsal birliktelik sağlanarak toplumun devamlılığı adına önemli adımlar atılabilmektedir.

Öztürk ve Otluoğlu (2002)'na göre, sosyal bilgiler dersi içerik bakımından bireylerin sosyal ve kültürel yaşantılar edinmeleri bakımından en önemli derstir. Tıpkı araştırmamıza katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin vurguladığı gibi, bu ders süresince öğrenciler hem içinde yaşadıkları toplumun geçmişini hem de bugününü öğrenmektedirler. Bu noktada, Deveci (2009)'nin de aktardığı gibi, sosyal bilgiler öğretmenlerinin kültürel öğelerden yararlanması ve bu konuda çalışmalar yapması önem arz etmektedir. Türk eğitim sisteminin genel amaçları açısından, öğrencilerin milli ve manevi değerlerle donatılması gerekmektedir. Şivlilik benzeri birçok gelenek somut olmayan kültürel mirasın önemli öğelerindedir. Şivlilik gibi geleneksel değerlerin araç olarak kullanılması ve sosyal bilgiler öğretmenlerimizin planlamalarında bu etkinliklere yer vermesi çok faydalı olacaktır. Akpınar ve Genç (2017)'in araştırmaları sonucu ortaya çıkan, öğretmen adaylarının kültür yozlaşması karşısında üretmedikleri çözümlerden birisi de bu tür etkinlikler olabilir.

Öğretmenler tarafından öne sürülen kültür aktarımı araçları (gelenek-görenekler, bayramlar, ders kitabı, yöresel etkinlikler, kültürel geziler, ders içi etkinlikler, müze gezileri, söyleşi, röportaj) incelendiğinde öğretmenlerin farklı kültür aktarım araçlarına derslerinde yer verdiklerini ve bu araçlara değer verdiklerini görebiliriz. Bu bulgular, UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinde (UNESCO, 2003) yer alan sınıflamayla benzerlik göstermektedir. Buna göre, somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında; (a) taşıyıcı

işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar, (b) gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şölenler, (c) doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar ve el sanatları gibi araçlardan faydalanılmaktadır. Somut olmayan kültürel miras konuları 4-7. Sınıflar düzeyinde 'Kültür ve Miras' öğrenme alanında yoğun olarak işlenmektedir. Sertkaya (2010), araştırmasının sonucunda, Sosyal Bilgiler dersi içinde en baskın alanın kültür ve miras olduğunu bulmuştur. Şivlilik geleneğinin, yukarıda yer alan a ve b maddelerine hizmet ettiği aşikardır.

Sosyal Bilgiler Dersi kültür aktarımı ve değerler açısından farkındalık oluşturmak için önemli bir görev üstlenmektedir (Tomlinson-Clarke ve Clarke, 2010; Trilokekar ve Kukar, 2011). Bu durum, dersin amacı, öğrenme alanları ve kazanımlarında açıkça ifade edilmektedir. Hedeflerine ulaşan bir sosyal bilgiler dersine, toplumda yer alan tüm kaynakların işe koşulması ile ulaşılabilir. Bu kapsamda, sosyal bilgiler öğretmenlerinin formal olarak öğretmeye odaklandıkları değerlere ve kazanımlara katkı sunması bakımından Şivlilik geleneğinin informal kazanımlarına da değer vermeleri ve bu konuya hassasiyetle yaklaşmaları önerilebilir. Sidekli ve Karaca (2013)'nın araştırma bulguları da bu görüşü destekler niteliktedir. Buna göre, yerel ve kültürel miras öğelerinin sosyal bilgiler dersinde kullanılması oldukça yararlı olabilmektedir.

Çengelci (2013) çalışması sonucunda, kültürel etkinliklerin ve sınıf dışı etkinliklerin sosyal bilgiler dersi kapsamında yeterince uygulanmadığını bulmuştur. Avcı ve Memişoğlu (2013)'nin araştırma sonuçları kültürel miras öğelerinin programda yeterince yer almadığını göstermiştir. Bu noktada, okul dışındaki yerel çevrede sürdürülen ve birçok geleneği bünyesinde barındıran Şivlilik etkinliğinin değeri ön plana çıkmaktadır.

Gürel ve Çetin (2018)'in araştırmalarında da belirttiği gibi, kültürün devamı ve aktarılmasında sosyal bilgiler dersi en önemli derslerdendir. Çünkü kültür aktarımı bu dersin odağında yer almaktadır. Özellikle, 2018 yılında güncellenen sosyal bilgiler ders programı kültürel korumaya daha çok odaklanmış ve bu tür geleneklerin sürdürülmesi için önemli bilgiler barındırmıştır. Katılımcı öğretmenlerimizin de vurguladığı gibi sosyal bilgiler dersinin geleneklerin sürdürülmesindeki çabasına ek olarak, yerel yönetimlerin de katkıları yadsınmaz. Bu durum geleneklerine bağlı bir şehrin ve bu şehirde yaşayan nesillerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Öğrenci yanıtlarına bakıldığında, öğrencilerin tamamı Şivlilik etkinliğine katılmıştır. Öğrencilerin yanıtlarında etkinliğin Konya'ya özgü bir gelenek olarak nitelendirildiği dikkat çekmektedir. Gelenekler toplumlara birlik bütünlük veren sosyal yapılarıdır. Gelenekler kökleri çok uzun yıllara dayanan günümüze kadar gelebilmiş olan ve günümüze kadar gelirken aslında kimi yönleri ile değişen yapılarıdır (Dellaoglu, 2011). Günümüzde küçük yaş gruplarında belki de en fazla yakınılan durumlardan biri çocukların sosyalleşme ile ilgili zorluk yaşamalarıdır. Çocuklar evden çıkmayı neredeyse hiç istememekte, evde elektronik eşyalar ile vakit geçirmektedir. Şivlilik Türk kültürünü çocuklara tanıtmakla kalmayıp sosyalleşmeyi de sağlayan bir yapıdır. Çünkü Şivlilik toplayan bir çocuk her şeyden önde yaşlılarıyla bir araya gelir ve iletişime geçer. Büyüklerinin kandillerini kutlar.

Öğrencilerin verdiği yanıtlarda Şivlilikle ilgili olarak sevinç, heyecan ve mutluluk duygularının, paylaşma duygusunun, merak duygusunun ön plana çıktığı görülmektedir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yirmi yedi adet temel beceri bulunmaktadır. Bu temel beceriler Türkiye Yeterlilikler çerçevesi (TYÇ) ile örtüşür biçimde belirlenmiştir. Burada belirlenmiş olan temel becerilerden biri Sosyal Katılımdır. Şivlilik Sosyal Katılım adlı temel beceriye doğrudan hizmet etmektedir (MEB, 2018). Şivlilik toplarken çok heyecanlanıp mutlu olmakta aynı zamanda paylaşma duygularının da arttığını hissetmektedirler. Şivlilik de yetişkinler kapılarını çalıp bir şeyler isteyen çocuklara cömertçe çeşitli hediyeler vermektedir. Şivlilik toplayan çocuklar birbirleri ile Şivliliklerini paylaşmaktadır. Çocuklar bu etkinliğe katılarak farkında olmadan paylaşmanın ve cömertliğin güzelliğini bizzat yaşayarak öğrenmektedir.

Öğrenci yanıtlarına bakıldığı zaman tüm öğrencilerin geleneğin devam ettirilmesi yönünde görüş bildirdiği göze çarpmaktadır. Somut olmayan kültürel miras öğelerinden biri olan Şivlilik geleneğine katılan bir birey aslında farkında olmadan kültürel mirası bir sonraki nesle aktarma gibi kutsal bir görevi yerine getirmiş olmaktadır. Bu kadar önemli bir sorumluluğu bünyesinde barındıran Şivlilik geleneğinin başka şehirlerde de uygulama alanı bulabilmesinin kültürel mirasın devamı açısından çok faydalı olacağı düşünülmektedir (Çengelci, 2012). Kişinin sahip olduğu kültürü sahiplenip devamlılığına hizmet etmesi için öncelikle kültürel bir kimliğe sahip olması gerekmektedir. Sosyal Bilgiler Dersi de kişinin kültürel bir kimliğe sahip olmasında en büyük sorumluluğu üstüne alan bir derstir (Sertkaya, 2010).

Öneriler

Araştırma bulguları, sosyal bilgiler dersinde formal olarak kazandırılmaya çalışılan birçok kültürel aktarımın geleneksel olarak kutlanan Şivlilik aracılığıyla da gerçekleştiğini göstermiştir. Bu yönüyle yalnızca Konya’da sürdürülen Şivliliğin, belki küçük farklılıklarla diğer şehirlerde kutlanması; en azında okul çapında küçük uygulamaların planlanması önerilmektedir. Bu doğrultuda farklı şehirlerde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin bu planlamada önemli bir rol oynayabileceği vurgulanabilir. Şivliliğin kültür aktarımında oynadığı rol gereği yerel belediyeler tarafından desteklenmesi ve Türkiye çapında uygulamaların organize edilmesi önerilebilir. Bu çalışmada bazı sınırlılıklar bulunmaktadır. Şivliliğin önemli bir araştırma konusu olduğu ve edebiyat, sanat vb. konularında çalışan araştırmacılar tarafından da bu olgunun farklı yönlerinin derinlemesine incelenmesi önerilmektedir.

Kaynakça

- Akpınar, M., & Genç İ. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kültür kavramına ilişkin görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(1), 249-268.
- Avcı, N., & Memişoğlu, H. (2016). Kültürel miras eğitimine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *İlköğretim Online*, 15(1), 104-124.
- Baştaç, N.F. (1936). Konya Şehrine Mahsus Eski Adetlerden Namaz ve Şivlilik, *Konya Halkevi Dergisi*, 1, 51-54.
- Berkay, F. (1990). 20. *Yüzyılda sosyal değişme ve milli kültür varlığımız*. 2. Milli Kültür Şurası Bildirileri 5-8 Aralık 1989, cilt 44-46. (T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara).
- Çengelci, T. (2012). Sosyal bilgiler öğretim programında somut olmayan kültürel mirasın yeri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 25(1), 185- 203.
- Çengelci, T. (2013). Sosyal bilgiler dersinde yararlanılan toplumsal ve kültürel kaynakların belirlenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(43), 219-236.
- Dellaoğlu, B.F. (2011). Gelenek Meselesi. *Sosyoloji Dergisi*, 3(22), 43-46.
- Detseli, İ. (2014). *Şivlilik (Pişi'nin Tarihiçesi)*. www.memleket.com.tr, (04 Kasım 2020).
- Deveci, H. (2009). Sosyal Bilgiler dersinde kültürden yararlanma: Öğretmen adaylarının kültür portfolyolarının İncelenmesi, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(28), 1-19.
- Gay, G. (2014). Kültürel değerlere duyarlı eğitim: Teori, araştırma ve uygulama (H. Aydın, çev. Ed.). (Anı Yayıncılık, Ankara).
- Gürel, D., & Çetin, T. (2018). Sosyal bilgiler dersi ve kültür aktarımında edindiği rol üzerine bir inceleme. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi* 6(2), 22-40.
- Işık, N., Kılıçarslan, A., Güldemir, O., Derin, D.Ö., & Barı, N. (2017). Ilgın Mutfak Kültürü ve Yemekleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 38, 86-94.
- Kalafat, Y. (2006). *Kültürel kimlik algılayışına eleştirel bir yaklaşım*. http://turkoloji.cu.edu.tr/ HALKBILIM/kalafat_kulturel_kimlik.pdf adresinden (01.02.2021).
- Kısa-ca Film Atölyesi (2017). *Şivlilik Belgeseli*.
- Merriam, S.B. (2018). *Nitel Araştırma, Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber* (3. Baskıdan çeviri). (çev. Ed: Selahattin Turan) (Nobel Yayıncılık, Ankara).
- Merryfield, M.M., & Subedi, B. (2001). *The social studies curriculum*. Wayne Ross (Ed.), Decolonizing the mind for world-centered global education. (State University of Newyork Press, The USA).
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. (<https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354>) (22.10.2020).
- Okudan, R. (2007). Ebu Bekr Şibli: Hayatı ve Tasavvuf Tarihindeki Yeri. *İlmi ve Akademik Araştırma Dergisi*, 8(19), 211-234.

- Özdemir, M. (2010) Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1): 323-343.
- Öztürk, C., & Oltuoğlu, R. (2002). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. (Pegem A Yayıncılık, Ankara).
- Parlar, Z. (2016). Derleme sözlüğünde kuruyemiş, çerez anlamında kullanılan kelimeler. *Bartın Üniversitesi çeşm-i Cibarı: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları E – Dergisi*, 3(1), 21-32.
- Sarı, A. (2010). *Konya'nın geleneksel eğlence kültürü: Fener alayı ve Şivlilik*. 3. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi, İstanbul, 20-22 Eylül.
- Seçim, Y., & Şen, A. (2018). Konya mutfak kültürü üzerine nitel bir araştırma, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(32), 552-560.
- Sertkaya, K.B. (2010). *İlköğretim 2. kademe sosyal bilgiler dersi öğretiminde kültür aktarımı ve kültürel kimlik geliştirme*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Balıkesir.
- Sidekli, S., & Karaca, L. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminde yerel, kültürel miras öğelerinin kullanımına ilişkin öğretmen aday görüşleri, *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi* (5), 20-38.
- Tomlinson-Clarke, S.M., & Clarke, D. (2010). Culturally focused community- centered service learning: An international cultural immersion experience. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 38(3), 166–175.
- Trilokekar, R.D, & Kukar, P. (2011). Disorienting experiences during study abroad: Reflections of pre-service teacher candidates. *Teaching and Teacher Education*, 27(1), 1141–1150.
- TRT Derin Kökler (2005). *Şivlilik Belgeseli*, TRT Yapım.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilir nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, Güz, 543-559.
- Ulusoy, K. (2009). Sosyal Bilgiler dersi kültür ve miras öğrenme alanının işlenişinin 4. ve 5. sınıf öğrencileri tarafından değerlendirilmesi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 18, 1-26.
- UNESCO (2003). *Somut olmayan kültürel mirasın korunması sözleşmesi*. www.unesco.org/culture/ich/doc/src/00009-TR-PDF.pdf.(15.02.2021).
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (10. Baskı). (Seçkin Yayıncılık, Ankara).

EXTENDED SUMMARY

When the objectives planned to be gained by the students with the social studies lesson are examined, it is seen that many of the objectives are related to cultural elements, and it is necessary to use cultural elements in the lessons in order to reach the objectives (Deveci, 2009). It is an undeniable fact that the Şivlilik tradition, which is celebrated with enthusiasm in the city of Konya today, is one of the important tools in transferring our unwritten cultural heritage. However, it is also thought that the Şivlilik tradition celebrated in the past and today, when urbanization and technological developments have progressed at an unbelievable pace, will reflect the cultural change very well. In this context, the purpose of this study was to evaluate this important tradition in terms of social studies lesson culture transfer within the framework of the opinions of elderly individuals, social studies teachers and primary and secondary school students who have witnessed the Şivlilik tradition; and to make inferences about the relationship between formal culture transfer and informal culture transfer based on the results obtained.

Firstly, the necessary permissions were obtained from the Ministry of National Education and Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Ethics Committee for the research. Using the phenomenology approach, which is one of the qualitative research models, interviews were conducted through semi-structured interview forms with a total of 20 volunteers (6 elderly individuals, 6 social studies teachers, 8 primary and secondary school students) who participated the tradition of Şivlilik. During the interviews, sound recordings were kept with prior permission, and the obtained data were analyzed using descriptive analysis method. The researcher was born in Konya city center and completed his primary, secondary and high school education in Konya city center. The first place of duty of the researcher, who has 14 years of experience as a classroom teacher, is Konya. The fact that the researcher has repeatedly experienced the tradition of Şivlilik and the events he has observed on this subject have played a key role in the selection of this subject.

According to the research findings, all the interviewed participants expressed that the Şivlilik tradition is an effective tool in gaining values such as cooperation, respect, love and solidarity which are also take part in the social studies curriculum. In addition, the view has also come to the forefront that Şivlilik can be an important tool in cultural transmission, which has a key role for socialization. Some participant statements are presented below:

“Şivlilik is a socializing activity that delights children. With the arrival of the first namaz, it actually means a joy in our lives, chatting with neighbors and chatting.” (Elderly Participant_2)

“Şivlilik contributes to the values of sharing, helping and solidarity from the values in the Social Studies curriculum.” (Social Studies Teacher Participant_3)

“Şivlilik teaches sharing with its educational side.” (Student Participant_7)

“In Şivlilik, we communicate with our elders.” (Student Participant_8)

As a result, it was determined that the Şivlilik tradition can make significant contributions to the social studies lesson in terms of both values education and the transmission of cultural heritage to other generations. Social studies lesson undertakes an important task to raise awareness in terms of culture transfer and values (Tomlinson-Clarke ve Clarke, 2010; Trilokekar ve Kukar, 2011). According to Gay (2014), culture has ever-changing dynamics and emerges in interaction. Therefore, some elements of the traditions that are part of the culture can change and disappear over time. At this point, formal education institutions and local governments have a lot of work. As Berkay (1990) emphasizes, the relationship between social change and development and education in our age is becoming more complicated. On the one hand, the responsibility of preserving social and cultural identities and, on the other hand, explaining new technologies and values to large masses is together. The social studies lesson, which is thought to use Şivlilik as an important tool in terms of cultural transfer and to be fed by this tradition, should also assume responsibility in order not to forget the Şivlilik tradition and not to undergo changes in the degree of corruption without breaking away from the realities of the age.

As a result of in his study Çengelci (2013), he found that cultural activities and out-of-class activities were not adequately implemented within the scope of social studies course. The results of the research of Avcı and Memişoğlu (2013) showed that cultural heritage items were not sufficiently included in the program. At this point, the value of Şivlilik activity, which is carried out in the local environment outside the school and incorporates many traditions, comes to the forefront.

An individual who joins the Şivlilik tradition is actually unwittingly fulfilling the sacred task of transferring cultural heritage to the next generation. It is thought that the fact that the Şivlilik tradition, which embodies such an important responsibility, can find application in other cities will be very useful for the continuation of cultural heritage (Çengelci, 2012). In order to embrace the culture of the person and serve its continuity, first of all, it is necessary to have a cultural identity. The social studies lesson is a course that takes the greatest responsibility for the person to have a cultural identity (Sertkaya, 2010).